

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru – Osobitné ustanovenia pre programy spolupráce na roky 2014 – 2020 podporované z nástroja európskeho susedstva a v rámci cieľa Európska územná spolupráca v nadväznosti na narušenie vykonávania programov

[COM(2022) 362 – 2022/227 (COD)]

(2023/C 75/29)

Hlavný spravodajca: **Andris GOBIŅŠ**

Žiadosť o konzultáciu	Európsky parlament, 27. 9. 2022 Rada Európskej únie, 17. 8. 2022
Právny základ	článok 304 Zmluvy o fungovaní Európskej únie
Príslušná sekcia	sekcia pre vonkajšie vzťahy
Prijaté v pléne	27. 10. 2022
Plenárne zasadnutie č.	573
Výsledok hlasovania (za/proti/zdržalo sa)	117/1/3

1. Závery a odporúčania

1.1. Európsky hospodársky a sociálny výbor (EHSV) podporuje prístup Európskej komisie, Parlamentu a Rady, ktorých snahou je urobiť všetko potrebné na čo najrýchlejšie schválenie plánovaného nariadenia a naliehať, aby nadobudlo účinnosť najneskôr začiatkom novembra 2022.

1.2. Keďže vzhľadom na potrebu rýchleho schválenia je pravdepodobné, že v prvej fáze by sa nariadenie mohlo prijať bez zmien, EHSV navrhuje zvážiť preskúmanie v druhej fáze s nižšie uvedenými navrhovanými úpravami. Navrhované zmeny by mali byť zároveň príspevkom do diskusie a k príprave zmien v následných nariadeniach a programoch.

1.3. EHSV víta rýchle opatrenia inštitúcií EÚ a potrebnú flexibilitu v súvislosti s realizáciou projektov hneď po tom, ako Rusko vyvolalo nevyprovokovanú a neodôvodnenú vojnu proti Ukrajine. Takéto rýchle konanie bolo jediným spôsobom, ako zachovať súlad s hodnotami a zásadami EÚ.

1.4. EHSV podporuje zámer poskytnúť flexibilitu pri zmene účelu prebiehajúcich projektov s cieľom zohľadniť vznikajúce potreby tým, že sa riadiacim orgánom umožní potrebná pružnosť a poskytne sa im právna istota v tom, že projekty sa budú riadiť a realizovať v súlade s pravidlami a že pri audite sa nebude uplatňovať veľa obmedzení. Tento aspekt má osobitný význam, keďže nariadenie sa bude uplatňovať retroaktívne od začiatku celoplošnej vojny.

1.5. EHSV pripomína nové skutočnosti, ku ktorým došlo v posledných mesiacoch vojny proti Ukrajine. Vzhľadom na štatút Ukrajiny ako kandidátskej krajiny na členstvo v EÚ a rastúcu potrebu rekonštrukcie a prípravy na zimu na Ukrajine by sa pri oprávnených činnostiach mala poskytnúť ešte väčšia flexibilita a činnosti cezhraničnej/regiónálnej spolupráce pre prebiehajúce a plánované projekty by sa mali vymedziť s väčším rozsahom, ako sa predpokladá v navrhovaných zmenách v nariadení (pozri návrhy nižšie).

1.6. Vzhľadom na pozastavenie financovania orgánov Ruskej federácie a Bieloruska a súvisiace pozastavenie cezhraničnej spolupráce s Ruskou federáciou a Bieloruskom EHSV navrhuje, aby sa vyvinulo maximálne úsilie s cieľom umožniť presun finančných prostriedkov pôvodne určených na tieto programy spolupráce na spoluprácu s Ukrajinou.

1.7. Keďže občianska spoločnosť zohráva poprednú úlohu pri obnove Ukrajiny a v rámci príprav krajiny na pristúpenie k EÚ, osobitná pozornosť by sa mala venovať pridelovaniu finančných prostriedkov na prácu organizácií občianskej spoločnosti vrátane opätovného pridelenia finančných prostriedkov.

2. Všeobecné pripomienky

2.1. EHSV podporuje ciele návrhu a víta zámer umožniť flexibilný prístup v programoch spolupráce v rámci nástroja európskeho susedstva (ENI) v snahe zohľadniť potreby, ktoré vznikajú v dôsledku nevyprovokovanej a neodôvodnenej vojenskej agresie Ruska voči Ukrajine, a následný vplyv na Európsku úniu (EÚ) a najmä na niekoľko jej východných regiónov, ako aj rozsiahle dôsledky pandémie COVID-19 na EÚ.

2.2. EHSV uznáva obrovské úsilie, ktoré národné vlády, miestne samosprávy a občianska spoločnosť v susediacich členských štátoch EÚ, Moldavska a Ukrajiny vyvíjajú pri prijímaní vysídlených osôb z Ukrajiny hromadne utekajúcich pred ruskou inváziou, a víta podporu individualizovaného využívania programov cezhraničnej spolupráce na pokrytie príslušných potrieb humanitárnej pomoci.

2.3. EHSV uznáva osobitné výzvy, ktorým čelia ukrajinské orgány na všetkých úrovniach, pričom sa musia súčasne zaoberať zabezpečením vojenskej obrany krajiny a udržaním hospodárstva, keďže počet obetí na Ukrajine je vysoký, zničené sú obytné budovy a infraštruktúra, značná časť obyvateľstva je vysídlená, narušená je výroba a doprava, krajina čelí bezprecedentným tlakom na rozpočet a mnohým ďalším problémom spôsobeným ruskou agresiou. Programy cezhraničnej spolupráce s Ukrajinou by mali pomôcť znížiť túto záťaž a umožniť reagovať na potreby v období vojny.

2.4. EHSV víta nedávne udelenie štatútu kandidátskej krajiny na členstvo v EÚ Ukrajine a Moldavska a zdôrazňuje, že je potrebné, aby EÚ týmto krajinám poskytovala komplexnú podporu pri ich integračných reformách, ktoré vykonávajú, pričom zároveň nesú bremeno celoplošnej vojny na Ukrajine. Programy cezhraničnej spolupráce by mali v prípade potreby efektívne začleniť posilnené integračné ciele Ukrajiny a Moldavska do programových činností, a to aj prostredníctvom odovzdávania príslušných reformných skúseností susedných krajín z EÚ. Zahrnuté by mali byť aj prípravy na miestnej a regionálnej úrovni a významná úloha organizácií občianskej spoločnosti vrátane sociálnych partnerov.

2.5. Keďže bolo pozastavené financovanie orgánov Ruskej federácie a Bieloruska a zároveň aj cezhraničná spolupráca s Ruskou federáciou a Bieloruskom, EHSV navrhuje, aby sa vyvinulo maximálne úsilie s cieľom umožniť presun finančných prostriedkov pôvodne určených na tieto programy spolupráce na spoluprácu s Ukrajinou. Vzhľadom na veľký symbolický význam takéhoto kroku a na rozsiahle potreby je dôležité, aby sa na hľadanie a prípravu právneho základu venoval čas a odborné spôsobilosti. Silné väzby vychádzajúce z emocionálneho a hodnotového základu možno považovať za spôsob budovania „susedstva“ s Ukrajinou a prenesene aj za vhodnú odpoveď na ciele programu v súčasnom mimoriadnom období.

2.6. EHSV zdôrazňuje mimoriadnu finančnú záťaž, ktorú znášajú susedné komunity, ktoré prijímajú početné vysídlené osoby z Ukrajiny, a preto víta zámer zrušiť povinnosť vnútroštátneho spolufinancovania piatich cezhraničných programov ENI s Moldavskou republikou a Ukrajinou.

2.7. EHSV zdôrazňuje, že ruská agresia a súvisiaci prílev vysídlených osôb opäť zvýraznili kľúčovú úlohu občianskej spoločnosti a výrazne posilnili aktivizmus občianskej spoločnosti na Ukrajine aj v susedných krajinách EÚ, pričom sa vytvorili stovky celoštátnych, ale aj miestnych dobrovoľníckych iniciatív zameraných na poskytovanie potravín a prístrešia a zabezpečenie iných humanitárnych potrieb. Cezhraničné programy by sa preto mali zameriavať najmä na podporu činnosti občianskej spoločnosti. Organizovaná občianska spoločnosť bude zohrávať významnú úlohu aj počas obnovy Ukrajiny a jej regiónov a v rámci príprav na prístupenie k EÚ.

2.8. EHSV vzhľadom na súčasnú energetickú krízu pripomína, že je potrebné urýchliť prechod na zelenú energiu a ďalej posilňovať energetickú účinnosť. Programy cezhraničnej spolupráce by mali svojim príjmom pomôcť zmierniť nadchádzajúce výzvy počas zimnej sezóny a zároveň im umožniť, aby si zachovali udržateľnosť.

2.9. EHSV vyjadruje poľutovanie nad tým, že pri vypracúvaní navrhovaných zmien sa neuskutočnili žiadne konzultácie so zainteresovanými stranami. Ak sa tieto konzultácie realizujú správne, nie sú stratou času, ale vo väčšine prípadov vedú k zlepšeniu kvality navrhovaného rozhodnutia.

2.10. Využívanie najlepších postupov podľa európskeho kódexu správania v oblasti zásady partnerstva môže prispieť k úspechu projektov realizovaných v rámci zmeneného nariadenia.

3. Konkrétne pripomienky

3.1. EHSV zdôrazňuje, že EÚ uplatňuje rozsiahle opatrenia zamerané na podporu vysídlených osôb z Ukrajiny, napr. prostredníctvom CARE, Fast-Care, zmien v politike súdržnosti atď. Malo by sa zmierniť riziko dvojitého financovania. Špecifickosť nástroja európskeho susedstva by sa mala zamerať na jej hlavný cieľ, ktorým je spolupráca medzi EÚ a východnými partnermi. Vzhľadom na očakávané dlhšie narušenie programov týkajúcich sa Ruska a Bieloruska a rastúcu potrebu a záujem o spoluprácu na Ukrajine a Moldavsku by sa mal pripraviť právny základ pre posun smerom k spolupráci s týmito štátmi, napr. v článku 9, ale aj v článkoch 5, 6 a 8.

3.2. EHSV upozorňuje na skutočnosť, že okrem príchodu vysídlených osôb mala ruská invázia na Ukrajinu ďalší výrazný vplyv na spoluprácu medzi EÚ, Ukrajinou a jej susednými krajinami. V dôsledku ruskej námornej blokády ukrajinských námorných prístavov a narušenia dopravných trás na východnej Ukrajine sa veľká časť ukrajinského obchodu, vrátane vývozu obilia, presmerovala cez hranice krajiny s EÚ, čím sa vytvoril značný tlak na cezhraničnú infraštruktúru. Vzhľadom na to, že vývoz obilia a iných výrobkov z Ukrajiny má zásadný význam pre zabránenie vzniku celosvetovej potravinovej krízy, cezhraničné programy by mali riešiť vznikajúce logistické problémy s cieľom zabezpečiť maximálnu kapacitu toku tovaru, a to aj prostredníctvom zlepšenia cezhraničného riadenia, výstavby skladovacích zariadení v blízkosti hraníc a iných relevantných opatrení. Pri týchto projektoch bude možno potrebný flexibilnejší termín ako ten, ktorý sa v súčasnosti uvádza v článku 6 ods. 2

3.3. Vyššie náklady spôsobené výnimočne vysokou mierou inflácie zvýraznenou ruskou vojnou by mali byť oprávnené vo všetkých projektoch, nielen v projektoch uvedených v článku 6 ods. 3

3.4. EHSV vzhľadom na mimoriadne okolnosti podporuje návrh uľahčiť riadenie cezhraničných programov, ako aj zmeny v ich činnostiach. Zdôrazňuje však, že sú potrebné záruky proti možnému zneužitiu finančných prostriedkov, a navrhuje posilniť zapojenie občianskej spoločnosti (vrátane sociálnych partnerov) do rozhodovania a monitorovania cezhraničných programových činností. Tieto aspekty by sa mohli zdôrazniť v článku 7 a/alebo v článku 15.

3.5. Jednostranné pozastavenie činností podľa článku 10 ods. 2 by malo byť sprevádzané odôvodnením odkazujúcim na toto nariadenie.

3.6. Ako sa uvádza v bodoch 1.7 a 2.5, EHSV navrhuje, aby sa namiesto partnerov, s ktorými bola spolupráca pozastavená, umožnilo zapojenie nových partnerov z občianskej spoločnosti (vrátane možností opätovného pridelenia finančných prostriedkov) a z Ukrajiny. Článok 10 ods. 3 by sa mal zodpovedajúcim spôsobom zmeniť. Vo výnimočných prípadoch by sa mohlo zväziť aj partnerstvo s prodemokratickou bieloruskou alebo ruskou diaspórou.

3.7. Musia sa zohľadniť dodatočné opatrenia na predchádzanie podvodom alebo na riešenie nezrovnalostí, ktoré sa môžu objaviť v procese vykonávania. Občianska spoločnosť a sociálni partneri by mali zohrávať výraznejšiu úlohu aj vo vzťahu k týmto procesom a v monitorovacích výboroch. (článok 14 ods. 3)

V Bruseli 27. októbra 2022

Predsedníčka
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Christa SCHWENG